

(Време, 03.12.2009)

Ако се занемари слаткорјечива аргументација којом се оправдава пожељност и нужност надомјештања хумболдтовског модела универзитета тзв. болоњским процесом и ако се мотивација увођења Болоње оголи до своје рационалне сржи, суочит ћемо се с неким прилично неугодним, па и застрашујућим стварима. Бит предложених и провођених промјена директно је повезана с тежњом центара финансијске моћи да уз што мање трошкове и у што краћем року добију што већи број квалифициране радне снаге за све захтјевније технологије, како оне које се односе на производњу тако и оне које се односе на управљање ресурсима и друштвеним процесима.

Стога се јединство поучавања и истраживања надомјешта слиједом брзопотезних курсева (једносеместрални колегији) на темељу којих се у року од три године тржишту радне снаге изручује све већа количина приучених, али флексибилних полустручњака за различита подручја привредних и социјалних дјелатности. Виши ступањ специјализације постиже се на једнако тако курсистички конципираним дипломским студијама, а функцију некадашњег универзитетског студија преузимају докторски студији.

О развијању критичке свијести у курсистички конципираном студију не може, дакако, бити ни говора. Критичка свијест је, уосталом, са стајалишта послодаваца непожељна особина будућих запосленика.

Први резултат таквог приступа састоји се у трансформацији студија у продужетак средње школе, бакалауреат се практично изједначава с матуrom, а нови стручни магистериј с некадашњим стјецањем звања погонског инжењера, више медицинске сестре или наставника. Докторат постаје фактички диплома, а функцију некадашњег доктората преузимају постдокторске разине образовања. Укратко, сјеверноамерички модел! Добро, примијетит ће нетко, познато је да Американци предњаче по броју нобеловаца; слиједило би одатле да се и друге земље које преузимају тај искушани и доказани модел смију надати већем броју нобеловаца и, генерално, расту врхунске

знанствене продукције.

Има ту једна мала потешкоћа: прилично значајан број врхунских истраживача на америчким свеучилиштима и институтима своје је основне студије завршио у Европи, Индији и другим неамеричким универзитетима, а неки од њих стигли су у Сјеверну Америку и са завршеним послиједипломским студијама, па и докторатима. Тај је податак везан с другом малом потешкоћом с којом се морају суочити наши болоњизирајући оптимисти: улагања у зnanост и истраживања неупоредиво су већа од оних у земљама Источне Европе или у Индији (па се, конзеквентно, ни материјални статус америчких истраживача ни ресурси којима располажу тамошње истраживачке институције не може успоређивати са статусом индијских или бугарских истраживача, нити са средствима којима располажу универзитети и институти у Србији, Русији или Турској).

Моћна америчка привреда (па и држава, особито посредством тзв. војноиндустријског комплекса) може улагати у истраживања неупоредиво већа средства него што то могу презадужене државе и слабашне економије у тзв. транзицијским земљама или земљама Трећег свијета, а водећи универзитети могу осигуравати квалитету своје кадровске репродукције системом стипендија за најталентираније и бенефицијама за врхунске таленте из сиромашнијих земаља. Они знају да улагање у зnanост и образовање није трошак него инвестиција. Међутим, илузија је да су сви амерички универзитети квалитетни. Највећи дио америчких високошколских установа нема ниједног нобеловца и не може се надати ни да ће га икада имати. Квалитетни истраживачи концентрирају се на релативно малобројним универзитетима, привучени како статусним и финансијским перспективама тако и повољним увјетима истраживања и зnanствене продукције. Већина универзитета и колеџа служи за репродукцију полуобразоване стручне радне снаге.

Закључак? Илузорно је вјеровати да ће Болоња довести до раста квалитете високог образовања у осиромашеним и сиромашним земљама, да ће Крагујевац постати Јејл а Косовска Митровица макар Мекгил, или да ће Осијек у квалитети досећи Принстон, Пале Беркли, Тузла Колумбију, а Пула Харвард. Нема, међутим, наде ни за Загреб ни Београд, у сваком случају не без радикалне прерасподјеле државних буџета у корист високог образовања. Док социјални статус младих истраживача не буде такав да најбољи студенти престану сањати о одласку у свијет, а они мање добри о запошљавању на радним мјестима која нуде боље зараде од биједне асистентске плаћице, дотле ће разина високошколског образовања и даље падати: на универзитетима ће радити они који нису у стању наћи никакав боље плаћен посао. А ако се обистине тенденције да се нове уштеде у државним буџетима потраже у даљем смањивању средстава за зnanост и високо образовање – тај ће пад постати стрмоглав.

(Аутор је шеф Катедре за онтологију, управник Одељења за филозофију Филозофског факултета у Загребу и водитељ тамошњег докторског студија, а од 27. новембра ове године и председник Хрватског филозофског друштва)